

VI ER VENNER

ET PEDAGOGISK
RAMMEPROGRAM FOR SOSIAL
KOMPETANSE I ASK
BARNEHAGE

ASK BARNEHAGE

Innhold

Bruk og organisering	3
Metoder	3
Barns trivsel - voksnes ansvar	3
Begrepsforklaringer	4
Hovedområder vi jobber med i VEV	4
Prososiale handlinger	4
Diplom i fellessamling	5
Urettferdig	5
Veiledende mål for samling	5
Sanger til temaene	5
Arbeid gjennom året.....	6
Observasjon.....	6
Konfliktløsning.....	7
Offersentrert induksjon.....	7
ICPS	7
Kompetanse hos de voksne	7
Videreutvikling	8
Pr. i dag har følgende pedagog ansvar for tema:	8

HVA ER ET PEDAGOGISK RAMMEPROGRAM?

Et pedagogisk rammeprogram handler først og fremst om et pedagogisk opplegg for å jobbe systematisk med sosial kompetanse. Programmet skal sikre at vi går gjennom viktige tema, jobber jevnt og på en måte som er tilpasset barnas alder. I Ask barnehage har vi utarbeidet månedlige tema hvor vi tar fatt i elementer vi vet er viktig for utvikling av god sosial kompetanse.

Programmet er utarbeidet med inspirasjon fra Erling Roland, Kari Lamer, Terje Ogden, Marshall E. Rosenberg, Ingrid Lund, Margaretha Öhman, Maria Øksnes m.fl. Historiene i programmet har vi hentet fra bla. Solveig Gaarder, Linda Palm – Kanin og pinnsvin, Nelly og Hamsa og egendiktede fortellinger.

Bruk og organisering

I begynnelsen av hver måned i fellessamling, introduseres temaet for alle barn og voksne i barnehagen. De pedagogiske lederne har ansvar for hvert sitt tema og sikrer at temaet videreutvikles og ivaretas i barnehagen. Sanger, fortelling og samtaler om månedens tema gjennomføres i fredagssamlingene på alle avdelinger. Fortellingene og samtalerne tilpasses barnas alder. Pedagogene tar i bruk ulike konkrete i samlingsstundene. Når temaene har vært løftet frem og introdusert i samling, ser vi at barna ofte bruker ord, begreper og leker knyttet til tema. Det er også enklere for de voksne å kunne referere til samlingene i konkrete situasjoner gjennom dagen.

Metoder

Vi bruker **drama**; rollespill, skyggeteater og dukketeater som et av hovedmetodene i formidlingen av de ulike fortellingene. I tillegg bruker vi **musikk**; sanger med utvalgte tekster om vennskap og musikk som kan sette stemning for samlingsstund og tema.

Barns trivsel – voksnes ansvar

Sosial kompetanse er nøkkelen til trivsel og fellesskapet i barnehagen.

Barn er sosiale helt fra fødselen, og de kommuniserer med voksne og hverandre både gjennom kroppslige og språklige handlinger. Sosial kompetanse handler om å kunne kommunisere og samhandle godt med andre i ulike situasjoner. Denne kompetansen er sentral for at enkeltbarnet skal lykkes og trives, og for at det skal bli verdsatt som venn og likeverdig deltaker i samspillet med de andre barna. Et barn som samhandler godt med andre, kan både tilpasse seg fellesskapet og være en synlig deltaker som hevder sin plass. Forskning viser at barns evne til å etablere vennskap i stor grad henger sammen med den sosiale kompetansen deres. Sosial kompetanse består av et sett ferdigheter som naturlig inngår i en helhet i barnas samspill, for eksempel selvfølelse, empati, prososial atferd, selvhevdelse og selvkontroll. Hvilke ferdigheter som er aktuelle, vil avhenge av situasjonen og sammenhengen. I relasjonene til voksne og barn i barnehagen videreutvikler barnet den sosial kompetansen de trenger i relasjoner til andre mennesker generelt.

Inn i dette arbeidet hører også forebyggende arbeid mot mobbing og handlingsplan mot mobbing til. Utdanningsdirektoratets portal «Null Mobbing» har mange flotte ressurser.

<http://www.udir.no/nullmobbing/>

Fagavdelingens hefter og handlingsveiledere finner du i

<http://riskmanager/AKBarnehage/SitePages/Faglig%20kvalitet.aspx>.

I tillegg har Ask barnehage sin egen handlingsplan for å forebygge og handle dersom mobbing og krenking oppstår. Denne handlingsplanen bygger på Dan Olweus' forskning og arbeid, men er omarbeidet litt slik at det passer til barnehageverdenen.

F:\Ask Barnehage\felles\08
KVALITETSHÅNDBOK\BARN\MOBING I BARNEHAGEN.

Begrepsforklaringer

Begrepene kan være nyttige i personalets refleksjoner over sosial kompetanse.

- **Selvfølelse:** å oppleve egenverd, akseptere seg selv, kjenne seg akseptert, oppleve indre styrke og ha en positiv holdning til seg selv
- **Empati:** å ha forståelse for andres perspektiver, tanker og følelser, kunne leve seg inn i andres situasjon, vise medfølelse og ta hensyn og kunne tolke og forstå følelsesuttrykk
- **Prososial atferd:** å ha positive, sosiale holdninger og å kunne utføre handlinger som å oppmuntre, bry seg om, vise omsorg, hjelpe til og dele med andre
- **Selvhevdelse:** å kunne hevde seg selv og egne meninger på en god måte, våge å stå imot gruppepress, ta initiativ og bli med på lek og samtaler som allerede er i gang, delta uoppfordret og invitere andre
- **Selvkontroll:** å kunne tilpasse seg ulike situasjoner, takle konflikter og utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser

Hovedområder vi jobber med i VEV

1. **Empati og rolletaking** – innlevelse i andre mennesker følelser og forståelse for andres perspektiv og tanker.
2. **Prososial atferd** – positive sosiale holdninger og handlinger som å hjelpe, oppmuntre, dele med andre, anerkjenne, inkludere og vise omsorg for osv.
3. **Selvkontroll og selvregulering**– å kunne utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever kompromisser og felles avgjørelser, innordne seg, takle konflikter og motstand og vente på tur.
4. **Selvhevdelse** – hevde seg selv og egne meninger på en god måte, og tørre å stå imot gruppepress og ta initiativ til, eller bli med i lek og samtaler som allerede er i gang.
5. **Lek, fantasi, glede og humor** – å kunne skulle lek fra annen aktivitet, tolke

lekesignaler og å la seg rive med og føle glede, slappe av, spøke og ha det moro.

De tre første områdene representerer krav om at barna skal tilpasse seg ulike situasjoner og handle ut fra allmenngyldige og felles normer for atferd, mens de to siste områdene vektlegger barnas *initiativ, deres rettigheter til medbestemmelse og selvrealisering.*

Prososial atferd er med som eget område. Det understreker at barna må utvide sin etiske horisont ved å lære allmenngyldige og felles normer for atferd. Handlingsaspektet ved empati fokuseres. Det hjelper ikke å ha empati med en som ekskluderes i leken hvis man ikke også er villig til å inkludere vedkommende.

Gjennom prososial atferd får man også snudd oppdragelsen fra primært å dreie seg om grensesetting, til i stedet å sette ord på, oppmuntre og gi oppmerksomhet til de positive samhandlingene man ønsker av barna.

Vi vet at ensidig vekt på tilpasning, kan hemme barnas utvikling av kritisk tenkning og evnen til å handle selvstendig. Derfor har vi også lagt vekt på handlinger som preges av eget initiativ som faller innunder områdene selvhevdelse og lek, glede og humor. Det første omfatter selvhevdende atferd som blir positivt vurdert av andre. Det styrker barnas muligheter til å bruke sine rettigheter til medbestemmelse og bidrar til å forebygge sosial isolasjon og tilbaketrekning. Det er vesentlig for at barna kan utvikle positive holdninger til seg selv og å stå imot press fra andre, noe som også er viktig i forebygging mot mobbing.

Prososiale handlinger

Den empatiske evnen må vises i handlinger hvis den skal ha betydning for samhandlingen med andre. (M. Öhman) Det dreier seg om å ta hensyn til andre, vise omsorg, dele og hjelpe. Prososial atferd har sammenheng med menneskers evne til empati, og spiller en viktig rolle i forbindelse med bygging av relasjoner. Slike handlinger kan være å vise:

- **Sjenerøsitet** – å dele med andre, både ting og opplevelser, og å kunne ta imot det en annen vil gi.
- **Hjelpsomhet** – å kunne stille opp for andre, både i handling og ord. Dette betyr både å gi hjelp selv og be andre hjelpe hvis en ikke kan selv.
- **Omtenkksomhet** – å kunne gi ømhet, varme og trøst til den som er lei seg eller nedfor eller å tenke på den som ikke er med.
- **Samarbeidsevne** – å kunne legge frem egne forslag, lytte til andres, forhandle og inngå kompromisser, både overfor andre barn og voksne.
- **Gjøre godt igjen** – å kunne rette opp når ting går skeis. Barn gjør dette oftere gjennom handling enn gjennom ord.

Disse handlingene vil vi vise barna at vi verdsetter. Alle barn gjør slike handlinger. Vår utgangspunkt er at barn er født med sosiale ferdigheter og ønsker å være i positiv samhandling med sine omgivelser. Det handler om at vi som pedagoger må se disse handlingene, sette ord på dem og vise at vi verdsetter dem. Det vi vil ha mer av – må vi fremheve og sette pris på.

Diplom i fellessamling

Hver måned har vi fellessamling i barnehagen. I fellessamlingen deler vi ut diplomer til barna. Her beskriver vi noen av de prososiale handlingene vi legger merke til hos barna. Har vi et bilde – setter vi dette inn i diplommet. Alle barna får et diplom. Sammen med diplommet får de såpebøbler. Med såpebøblene kan de glede seg over noe som er litt «magisk» sammen med andre barn.

Den største glede man kan ha - er å gjøre andre glad.

Barna kommer frem en og en, de får lest opp teksten og får diplom og såpebøble høytidelig utdelt. Noen ganger har en gruppe med barn gjort noe bra sammen. Da kommer de frem som gruppe. Barna får samtidig øvd seg på å være i fokus og stå foran en forsamling. Dette gjøres i trygge rammer. Er det et barn som er utrygg eller usikker, følger en voksen med frem.

Urettferdig

Kan noen av barna innimellom hevde – når det ikke er akkurat han/hun som er i fokus denne samlingen. Å forstå at det ikke bare er meg som er i fokus er også en treningssak for mange av dagens prinser og prinsesser. Pedagogene hjelper barna videre i denne tenkningen ved å fortelle at det blir deres tur, men i dag – i dag gleder vi oss over at en annen venn har fått diplom. Også barna trenger hjelp til å se positive sider hos andre enn seg selv.

Veiledende mal for samling

I fellessamlingen har vi laget oss en veiledende mal for hvordan samlingen skal foregå.

Denne finner du i <F:\Ask Barnehage\felles\08 KVALITETSHÅNDBOK\SAMLINGSSTUND I ASK BARNEHAGE\Fellessamling>.

Sanger til temaene

I Ask barnehage har vi laget vårt eget sanghefte til programmet vårt. Alle sangene handler om venner og vennskap. Sangheftet finner du i <F:\Ask Barnehage\felles\08 KVALITETSHÅNDBOK\SOSIAL KOMPETANSE I ASK BARNEHAGE>

Vi synger:

- Smil og vær glad
- Vinne venner
- Jo mere vi er sammen
- Vennefloka
- Stopp – ikke mobb
- Du har noen ingen andre ha
- Skal vi være venner
- Løveloven
- Tuppen og lilleemor

Sangene er også innspilt på vår egen venne-cd i profesjonelt studio. Venne-cd skal finnes på hver avdeling og i barnehagens bibliotek

Arbeid gjennom året

Vi har valgt å fordele 10 tema gjennom barnehageåret.

1. Vennskap – september
2. Følelser og empati – oktober
3. Samarbeidsevne og å gjøre godt igjen – november
4. Hjelpsomhet, dele og gi bort - desember
5. Om å være seg selv, selvhverdelse – januar
6. Om å mestre – februar
7. Om ærlighet – mars
8. Selvkontroll. Egen kropp og egne grenser – april
9. Lek, glede og humor – mai
10. Fantasi. Om hekser og troll – juni

Som en del av arbeidet har vi lagt inn observasjonsskjema og en veiledning til ICPS-metoden som er en enkel konfliktløsningsmodell.

Til hvert tema har vi laget en tekst. En til personalet og en som er beregnet for oppslag til foreldre. I tillegg står månedens tema i barnehagens årsplan. Vi har lagt en fortelling/historie om temaet og valgt ut noen sanger fra sangheftet. I tillegg ligger det en liten power-point til hvert tema som fungerer som bakgrunn/kulisse for fortellingen.

Hjelpe å kle av.

Observasjon

Vi bruker i utgangspunktet observasjonspunkter fra vår egen kompetansesirkel.

Alder	Observasjonspunkt	Kan nesten	Mestrer helt
1-2	Barnet gråter- lage lyder når det søker kontakt- ønsker kontakt		
	Barnet undersøker omgivelsene sine		
2-3	Barnet undersøker/observerer og imiterer handlinger til andre voksne og barn		
	Barnet legger merke til at andre barn er glad, lei seg, sint		
	Barnet søker kontakt med andre barn		
3-4	Barnet klarer å ta verbal kontakt med voksne selv		
	Barnet klarer å opprettholde kontakt med et annet barn i minst 5 min		
	Barnet kan gi trøst til et annet barn- vise at det forstår når noen er lei seg.		
4-5	Barnet kan ta positiv kontakt verbalt med andre barn på eget initiativ		
	Barnet klarer å opprettholde kontakt med minst et barn i mer enn 15 min		
	Barnet har god fantasi og forteller til egne tegninger		
5-6	Barnet viser evne til innlevelse når et annet barn er lei seg, glad, sint ol.		
	Barnet vet forskjell på rett og galt		
	Barnet kan ta inn/inkludere andre barn i en lek som allerede er i gang		

Dersom vi oppdager at et barn har utfordringer på et av områdene og det ikke skjer fremgang når vi setter i gang tiltak, tar vi i bruk mer detaljerte skjema. Dette for å få mer spesifikk informasjon og

hvilke utfordringer barnet kan ha. Disse finner du i:

<F:\Ask Barnehage\felles\08>

<KVALITETSHÅNDBOK\SOSIAL KOMPETANSE I ASK BARNEHAGE\11.Observasjonsskjema.sos.komp>

Det er viktig å vite hva som er innenfor "normalområdet" på de ulike alderstrinn. Vi vil ha et ekstra øye med barn som er senere i sin utvikling på viktige utviklingsområder (motorikk, språk, sosial kompetanse, kreativitet), uten at det betyr at dette er utenfor normalutviklingen. Noen ganger kan et barn være langt fremme ift. for eksempel motorikk, mens den sosiale utvikling henger litt etter. Det kan være normalt – men om barnet er sen på flere områder og det ser ut som barnet stopper opp eller det går svært sakte, trenger vi å følge opp dette barnet.

Når vi observerer at barn har en utypisk atferd eller vi ikke kan kjenne igjen atferd i forhold til de alderstypiske trekkene, skal dette alltid drøftes med pedagogisk leder og tiltak iverksettes. Pedagogisk leder følger rutine i heftet «Når du er bekymret for et barns utvikling» i Kvalitetshåndboka.

Konfliktløsning

I Ask barnehage har vi valgt å bruke to modeller for konfliktløsning som kalles for offersentrert induksjon og ICPS metoden. Modellene er hentet fra Kari Lamer.

Offersentrert induksjon

Dette er en metode som kan brukes med barn fra 0-3 år. Induksjon innebærer at man påpeker for barnet følgende av dets atferd overfor andre mennesker, og består av følgende trinn:

1. Barnets oppmerksomhet rettes mot hvordan den andre har det. Den voksne forklarer dersom det ikke er tydelig for barnet.
2. Videre i denne metoden legges det vekt på at den voksne skal understreke at det er det barnet har gjort som er grunnen til at den andre er lei seg.
3. Man skal i tillegg prøve å få barnet til å gjenopprette den negative handlingen, for eksempel ved å gå tilbake til den andre og utføre en positiv handling.

Kari Lamer nevner i forbindelse med denne metoden at mange barnehager har en regel om at den som har gjort en negativ handling skal si

unnskyld. Dette mener hun er en altfor lettvinnt måte å komme ut av problemet på. Barna vil antagelig ikke utvikle det prososiale læringspotensialet ved situasjonen ved kun å si unnskyld. Lamer mener vi må kreve mer av barnet, for eksempel at tårnet som ble revet bort skal bygges opp igjen, eller at barnet som har slått et annet barn trøster og **"gjør godt"** igjen. Men her er det viktig å ta hensyn til "offeret" kanskje barnet ikke har lyst på en klem eller kos med en gang....

ICPS

Problemløsningsstrategien ICPS (Interpersonal Communication Problem Solving) er en metode som består av fem trinn. Denne metoden passer for barn fra 3 år og oppover.

Trinn 1: Klargjøring av problemet

Trinn 2: Forslag til løsninger

Trinn 3: Vurdere løsningsforslagene

Trinn 4: Valg av løsning

Trinn 5: Evaluering

De voksnes oppgave ved bruk av denne metoden er å være møteleder/intervjuer. Man skal ikke løse konflikten for barna, men oppfordre barna til selv å finne en løsning som alle parter kan akseptere. Det er viktig at de voksne forholder seg nøytrale i forhold til problemet, de skal ikke fordele skyld.

Mer om ICPS finner du i

F:\Ask Barnehage\Felles_Ask.barnehage\08

<KVALITETSHÅNDBOK\SOSIAL KOMPETANSE I ASK BARNEHAGE>

Kompetanse hos de voksne

I barnehagen har vi jevnlig sosial kompetanse som tema på pedagogskolen. I tillegg har vi et opplegg for profesjonelt relasjonsarbeid i barnehagen hvor vi jobber med de voksne relasjonelle og sosiale ferdigheter. Her er det lagt inn 7 ulike refleksjonsøvelser. Dette er utarbeidet av Anne Linder og tar utgangspunkt i Karstein Hundeide sitt arbeid med 8 tema for godt samspill i barnehagen.

I tillegg til dette har hele personalet gjennomgått kursing i trygghetssirkelen våren 2017.

8 tema for godt samspill med veiledningshefte og plakater er en del av materialet til vårt program for sosial kompetanse. Dette er lagt inn i det første teamet om høsten. Programmet er utviklet av Karstein Hundeide som også har skrevet boka «Barns livsverden».

Videreutvikling

Dette programmet er utarbeidet av pedagogene i barnehagen og er ikke et statisk program. Det er fleksibelt og kan endres og videreutvikles etter hvert som vi får erfaringer med de ulike temaene.

På avdelingen vil dere finne oversikt over hvilken pedagogisk leder som har ansvar for de ulike tema. Her melder dere tilbake om dere ser behov for endringer eller har forslag til noe som kan gjøre programmet enda bedre.

Pr. i dag har følgende pedagog ansvar for tema:

- Vennskap – Trine
- Følelser og empati – Mona
- Samarbeidsevne og å gjøre godt igjen – Sølvi
- Hjelpsomhet, dele og gi bort – Elise
- Om å være seg selv- selvhverdelse – Sølvi
- Om å mestre – mestringsstro og glede – Trine
- Om ærlighet – Christine
- Selvkontroll. Egen kropp og egne grenser – Mona
- Lek, glede og humor – Beate
- Fantasi. Om hekser og troll - Elise